

עין יצחק

פינת ההלכה השבועית

מאת מרן הראשון לציון

הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א

בעל ה'ילקוט יוסף'

פר' בהעלותך תשפ"א | גליון מס' 241
הדברים נמסרו ביום ו' עש"ק פר' נשא, י' סיון תשפ"א

עריכה: הרב יצחק קורלנסקי

מַאֲכָלֵי דָגִים בְּחֶלֶב

האם יש איסור באכילת דגים עם חלב, כמו איסור אכילת דגים עם בשר? | האמנם יתכן שישינה טעות-סופר בדברי מרן הבית יוסף שאסר אכילת דגים עם חלב? | מהי דעת הפוסקים על דברי הרופאים שאומרים כי יש סכנה באכילת דגים עם חלב? | האם יש חילוק בין אכילת דגים עם חלב לבין אכילת דגים עם חמאה?

אבל בחלב מותר. אבל הוא מקיים הגירסא שלפנינו שאסור לבשל דגים בחלב משום סכנה, שחקר אצל חכמי הרופאים ואמרו שדוקא דגים המטוגנים עם חמאה (הנקלט מעל גבי החלב) אין סכנה ומותר לאכול, מה שאין כן דגים המבושלים בחלב יש בהם סכנת חולי, כי טבע הדגים שמקררים מאד, וכן החלב רע ומזיק לגוף וכו' כידוע לרופאים, וחמירא סכנתא מאיסורא (חולין קי ע"א).

וכן כתב בספר בית לחם יהודה (יו"ד סי' פז סק"ד) שרופאים מומחים אמרו שיש סכנה באכילת דגים עם חלב. וכן כתב החכם הרופא רבי יעקב צהלון בספר אוצר החיים (הובא במילואים שבגליון יורה דעה דפוס וילנא סימן פז), שאין לאכול דגים לא עם חלב ולא עם בשר מפני שמוליד חולאים קשים. וכן הכנסת הגדולה (יו"ד סי' פז, הגהות בית יוסף אות יט) כתב בשם השארית יהודה, ששמע מפי הרופאים שגם באכילת דגים בחלב יש סכנת צרעת. ובשו"ת אדני פז (סי' מב) כתב שאף בדיעבד יש לאסור דגים שנתבשלו בחלב משום דחמירא סכנתא מאיסורא.

והגאון הרופא רבי יצחק למפרונטי בספר פחד יצחק (מערכת ב סט ע"ב) כתב: כל ימי גדלתי בין החכמים וזקני הרפואה ולא מצאתי סעד למה שכתב הרב שארית יהודה בשם הרופאים שיש סכנה באכילת דגים בחלב, ואף שיש באמת סכנת חולי גדול וכבד מאד עד מוות למי ששותה חלב ממש ואחר כך דגים, או לאוכל דגים תחלה ואחר כך שותה חלב, אבל האוכל דגים בחמאה או בגבינה לא מצאתי בזה שום סכנה. ומכל מקום כיון שהדבר יצא מפי המלך הוא מרן הבית יוסף, מנעתי מתוך ביתי אכילת דגים עם גבינה או עם חמאה. עכ"ד.

ובשו"ת בית דוד (יו"ד סי' לג) כתב שנראה לו שטעמו של מרן הבית יוסף, משום שכשם שבבשר ודגים יש סכנת צרעת, שהבשר מן הבהמה שנבראת ביבשה, והדגים שנבראו בים, תערובתם מביאה לידי סכנה, כך החלב שיוצא מגוף הבהמה הרי הוא כבשר הבהמה עצמה, ותערובת החלב עם הדגים מביאה גם כן לידי סכנת צרעת. ובשו"ת בארות המים (יו"ד סוף סי' א) הביא גם כן דברי רבו הבית דוד הנ"ל. ורבינו בחיי (פרשת משפטים) על הפסוק 'לא תבשל גדי בחלב אמו' כתב שדעת הרופאים שתערובת דגים בגבינה שנתבשלו ביחד קשה לחולי הצרעת.

שאלה: האם מותר לאכול דגים בחלב ובגבינה, או דגים בחמאה?

החיידוש של מרן הבית יוסף

תשובה: מרן הבית יוסף (יו"ד סי' פז) הביא דברי המשנה (חולין קג ע"ב) שכל בשר אסור לבשל בחלב, חוץ מבשר דגים וחגבים שמותר לבשולם בחלב, ואין בזה איסור משום בישול בשר בחלב, שאין דגים וחגבים בכלל בשר. ואמנם לענין אכילת דגים עם חלב, כתב מרן הבית יוסף: "ומכל מקום אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה, כמו שנתבאר באורח חיים (סי' קעג)", והוא על פי המבואר בגמרא (פסחים עו ע"ב) לענין דג שנצלה עם בשר, ומר בר רב אשי אסור באכילה, שכן אכילתו עלולה לגרום לריח הפה ולצרעת. והחיידוש של מרן הבית יוסף שאף דגים בחלב אסור לאכול. וכן כתב הלבוש (סעי' ג).

המתירים אכילת דגים עם חלב

אמנם הרמ"א (דרכי משה אות ד) כתב על זה: ולא ראיתי מימי נזהרים באכילת דגים בחלב, וגם באורח חיים (סי' קעג) לא כתב אלא שלא לאכול דגים בבשר משום סכנה, אבל בחלב מותר, ולכן נראה שנתערב להרב בית יוסף בשר בחלב. וכן העיר הפרישה (אות ח) ושיש להוכיח להתיר מדברי הגמרא (חולין קיא ע"ב) "דגים שעלו בקערה (שהניחו דגים רותחים בקערה בשרית בת-יומה), מותר לאכלם בכותח", שהוא טיבול חלבי, (מפני שהוא נ"ט בר נ"ט, והדגים לא קיבלו טעם ישירות מהבשר, אלא מהקערה שקיבלה טעם מהבשר), הרי שמותר לאכול דגים בחלב. וכתב הש"ך (שם סק"ה) שכן מוכח בגמרא (פסחים שם) אודות מין דג 'ביניתא' שנצלה עם בשר, ואסור רבא מפרזיקיא לאוכלו בכותח, כיון שדגים אלו קיבלו טעם של בשר, לכן אין לאכלם בחלב, ומשמע שסתם דגים מותר לאוכלם בכותח.

וכן כתב הפרי חדש (שם סוף סק"ו) דלא כהבית יוסף. והט"ז (סק"ג) וכן המגן אברהם (ריש סימן קעג) כתבו שטעות-סופר בבית יוסף, וצריך לומר שאין לאכול "דגים עם בשר", שכן הוא באורח חיים (סי' קעג). גם בשו"ת באר שבע (סימן לה) תמוה על דברי מרן הבית יוסף בזה.

אזהרת הרופאים מפני סכנה

אולם בשו"ת חינוך בית יהודה (סי' סא) כתב שמצא כתוב בשם מהר"ם מקראקא, על מה שכתב הבית יוסף שאסור לאכול דגים בחלב, וכתבו האחרונים שהוא טעות סופר וצריך לומר דגים בבשר,

דברי מרן החיד"א ותגובת הפוסקים

אולם מרן החיד"א במחזיק ברכה (סימן פז סק"ד) כתב שנראה שבעל כרחינו צריך לומר כמו שכתב הט"ז, שטעות סופר נפל בבית יוסף, וצריך לומר דגים בבשר, שכן הוא באורח חיים (סי' קעג). ומה שפירש הכנסת הגדולה דברי הבית יוסף "כמ"ש באו"ח סימן קעג" שרוצה לומר שכשם שאמרו באכילת בשר בדגים שיש סכנה בדבר, כך הוא הדין באכילת דגים בחלב, כמה מן הדוחק יש בזה, שהרי דבר חדש הוא שהרופאים אומרים שיש סכנה בדבר, והיה לו למרן לבאר כל זה, ועוד שלא הביא דין זה בשולחן ערוך, ולכן היותר נראה שנפל טעות סופר בדברי מרן הבית יוסף, וכמו שכתב הט"ז.

וקצת קשה, שאם הוא טעות סופר בבית יוסף, וצריך לומר "דגים בבשר", הרי אין לזה שום קשר עם הנאמר לעיל בבית יוסף, העוסק בדין אכילת דגים בחלב, ומה ענין בשר ודגים לזה. וכבר העיר כן בשו"ת בית דוד (סי' לג), וכן הקשה בשו"ת אהל יצחק הכהן (נימוקי הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ט, עמ' יח). וכן בשו"ת בארות המים (יו"ד סי' א) כתב שאין הגהה זו נכונה בבית יוסף, כי מה ענין בשר ודגים למה שכתב בבית יוסף שם שעוסק בדין דגים בחלב, הילכך אין להקל נגד דעת מרן הבית יוסף. וכן מתבאר מדברי הכנסת הגדולה (או"ח סי' קעג) שמנהג רבו המהרימ"ט ועוד רבנים גדולים ליטול ידיהם בין גבינה לדגים, ויש סמך למנהגם, שאף על פי שלא ראה כן בשום פוסק, אפשר שסמכו על מה שכתב בבית יוסף (סי' פז) לאסור לאכול דגים בגבינה או בחלב משום סכנה. ולכן הצריכו ליטול ידיהם בין גבינה לדגים, כדין האוכל גבינה ואחר כך בשר, שצריך נטילת ידים ביניהם. וכן כתב מהר"י פלאגי' בספר יפה ללב (או"ח סי' קעג).

שומר פתאים ה'

וביד יהודה (סי' פז סק"י) העיר שהאחרונים אסרו אכילת דגים בחלב מחמת סכנה, והוא דבר שאין לו יסוד בדברי חז"ל רק מהלכות הרופאים, לכן הכל לפי המקום והזמן, שאין כל הזמנים והמקומות שווים בטבע. ובערוך השלחן (סי' פז אות טו) כתב שרק באכילת דגים בגבינה יש לחוש לדברי רבינו בחיי בשם הרופאים, אבל באכילת דגים בחלב המנהג פשוט אצלם להתיר. וכן כתב ביד אפרים (סי' פז) שברוב מדינות אשכנז לא נהגו להקפיד באכילת דגים בחלב. וכן בפתחי תשובה (סק"ט) כתב שבזמן הזה שכל העולם נוהגים היתר לבשל דגים בחלב, מותר, ו'שומר פתאים ה'' (תהלים קטז ו). אבל הזבחי צדק (סי' פז סק"יח), וכן תלמידו בספר בן איש חי (פרשת בהעלותך אות טו) ובשו"ת רב פעלים (ח"ב יו"ד סי' י) כתבו שבמקומותינו נוהגים להזהר בזה, וכן ראוי לנהוג להחמיר בין בדגים עם חלב ובין בדגים עם גבינה.

חמאה עם דגים

ומכל מקום לענין חמאה עם דגים, רבו האחרונים המקילים בזה, וכמו שכתב בשו"ת חינוך בית יהודה (סי' סא הנ"ל) בשם הגאון מהר"ם מקראקא, שחכמי הרופאים אומרים שבדגים המטוגנים בחמאה אין לחוש משום סכנה. וכן בספר בית לחם יהודה (סי' פז סק"ד) בשם רופאים מומחים, ובשו"ת אדני פז (סי' מב) כתב שלענין דגים בחמאה

שהכל נוהגים להתיר אין בזה שום חשש כלל. וכן כתב הפרי מגדים (או"ח סי' קעג אשל אברהם סק"א), ובספר יד יהודה (לנדא, סי' פז סק"י) בשם האחרונים. וכן בספר יד דוד (סי' פז סק"ד) כתב שכיון שהרבה אחרונים כתבו להקל בדגים עם חמאה, אין להחמיר כל כך לאסור גם בזה. וכן כתב בספר זבחי צדק (סימן פז סק"יח) שהמנהג בבגדאד להתיר לטגן דגים בחמאה. וכן בשו"ת זבחי צדק (ח"ג סי' קמג) כתב להשיב על דברי המחמירים.

הלכה למעשה

בסיכום, יש להמנע מלאכול דגים בחלב, או דגים עם גבינה, משום חשש סכנה. אך הנוהגים לאכול דגים בחמאה, רשאים להשאיר במנהגם. ובני אשכנז נוהגים להקל בכל זה, מלבד דגים בבשר, ויש להם על מה שיסמכו, ונהרא נהרא ופשיטה. וכדאי מאד לכל נותני הכשרויות, אם זה הרבנות המקומית, והבד"צים למיניהם, שבמקום שיש מאכלי דגים בחלב, יציינו שלבני אשכנז מותר, אך לבני ספרד טוב להחמיר. ואמנם מרן החיד"א במחזיק ברכה (יו"ד סי' פז סק"ד) כתב להקל בזה, אך מנגד, רוב פוסקי ספרד כתבו להחמיר, לכן לכתחילה יש להם להימנע מאכילת דגים בחלב וגבינה, כי חמירא סכנתא מאיסורא. וחשוב לציין דברים אלו, שיהיו ברורים לכולם.

'קרבה שנת השבע'

 Yitzchak Yosef The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel	 יצחק יוסף הראשון לציון הרב הראשי לישראל
כ"ח שבט תשפ"א, 20-787/9"א	
לכבוד רבני ישראל, רבני הערים ורביי ההתיישבות ה' עליכם יחי	
שלום רב.	
<u>היערכות לקראת שנת השמיטה הבעל"ט</u>	
<p>נאמר בתורה: "שש שנים תרבע שדך וְשש שנים תזמר פרךך וְאָסַפְתָּ אֶת חֲבֵרְתְּךָ. וְהִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית שְׁמַת שְׁבֻתוֹת יִהְיֶה לְאַרְצְךָ שְׁבֻת לַחַי. שְׁדָךְ לֹא תִרְעוּ וְכִרְמְךָ לֹא תִזְמַר. אֶת סִמִּים קְצִירְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת עֲבֵי נִזְרְךָ לֹא תִבְצֹר שְׁבֻתוֹת יִהְיֶה לְאַרְצְךָ (ויקרא כח).</p> <p>כפי שנצטוונו בפסוקים דלעיל, אסור לעבוד עבודות קרקע בשנה השביעית – שנת השמיטה.</p> <p>לפיכך, אשיריהם של אותם החקלאים שזוכים להשבות את שדותיהם כהלכה במשך כל שנת השמיטה, ועליהם אמרו רבותינו במדרש רבה (ריש פרשת ויקרא): "גבורי כח עושי דבור", במה הכתוב מדבר, אמר רבי יצחק בשומרי שביעית הכתוב מדבר.</p> <p>על כן, הנני קורא לכל רבני ישראל די בכל אחר ואחר, רבני הערים והמשבים, לחזק ידיים רפות ולאמץ ברכים כושלות, ולעודד את החקלאים לשמור את השמיטה כהלכתה, ויתקיים בהם הפסוק "וצייתו את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים".</p> <p>אלא שמפני דוחק השעה והפרנסה, תיקנו חכמים ורבותינו ז"ל כמה דרכים להקל על אותם חקלאים שקשה להם להשבות את שדותיהם לגמרי וקיימות חלופות נוספות להשבתה הקרקע בהתאם לעמדת הרבנות. לצורך כך מוטלת חובה על ראשי עם הקדש להיערך בהתאם, וללמד את העם שבשדות את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו ובכך נוכל לקיים את מצוות הארץ כהלכתה.</p> <p>וברבתי לחקלאים המקבלים על עצמם שמירת השמיטה לכל דקדוקיה, אשיריהם ואשרי חלקם. יבורכו מפי עליון על מסירת הנפש שהם מוסרים על החלטה חשובה זו, לשמור שמיטה כהלכתה.</p>	
	<p>ברכת צייווית את ברכתי לכם</p> <p>יצחק יוסף הראשון לציון הרב הראשי לישראל</p>